

УДК 94(477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-2-55>

Денис ШПАК,

orcid.org/0000-0003-0545-6560

кандидат історичних наук,

доцент кафедри філософії, теології та історії церкви

Українського гуманітарного інституту

(Буча, Київська область, Україна) *szprakdenys@gmail.com*

Лариса ЄВДОКИМОВА,

orcid.org/0000-0002-7075-9114

викладач кафедри германської філології

Українського гуманітарного інституту

(Буча, Київська область, Україна) *loraine@ukr.net*

Наталія КРАСНОВИД,

orcid.org/0000-0002-1953-0656

студентка IV курсу гуманітарного факультету

Українського гуманітарного інституту

(Буча, Київська область, Україна) *n.krsnvd@gmail.com*

КНИГА – НЕПОТРІБНЕ МИНУЛЕ ЧИ СУЧАСНИЙ СПОСІБ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОПОВНЕННЯ ЗНАНЬ ЛЮДИНИ

Актуальність дослідження полягає в тому, що вагомість книги для розвитку особистості є доволі важливим питанням в епоху цифровізації та спрощення інформації. На перший погляд сучасникам може здатися, що паперові книги повністю замінені електронними технологіями, проте результати досліджень свідчать, що це все ще актуальний і незамінний засіб інтелектуального поповнення знань людини. У дослідженні було проаналізовано роль книги в сучасному світі, порівняно її з електронними джерелами інформації. Встановлено вплив читання книг на розвиток мислення, уяву та емоційну сферу людини. Дослідження проводилось на основі трьох напрямів: інтенсивність читання друкованих книг, актуальність книг, як інтелектуальне поповнення знань людини, читаючі та не читаючі люди. В результаті було встановлено, що книги сприяють зростанню людини, як особистості та залишаються важливим джерелом знань, яке має багато переваг над електронними джерелами інформації, включаючи можливість поглибленого аналізу матеріалу, розвиток уяви та критичного мислення. Констатовано, що читання книг має позитивний вплив на емоційний стан людини, допомагає зняти стрес та покращує настрій. Існують ефективні підходи, які можуть допомогти вирішити цю проблему, а саме: використання аудіокниг та електронних пристроїв, створення читацьких клубів та використання різних технік мотивації можуть допомогти збільшити інтерес до читання книг. Книга залишається важливим джерелом знань та інтелектуального поповнення знань людини. В ході дослідження було побудовано порівняльну таблицю та визначено, що читаючі люди є більш інтелектуально розвиненими, більш поглиблено аналізують матеріал, мають кращу уяву та критичне мислення. Для підтвердження даних наявних досліджень ставлення аудиторії до читання книг було проведено власне анкетування серед респондентів різного вікового діапазону. Його результати вказують на загальне розуміння важливості та необхідності читання, проте все ж демонструють байдужість частини опитаних до цього процесу.

Ключові слова: читання книг, інтелектуальний розвиток, актуальність читання книг в Україні, папераві чи електронні носії інформації.

Denys SHPAK,*orcid.org/0000-0003-0545-6560**Candidate of Historical Sciences,**Associate Professor at the Department of Philosophy, Theology and Church History**Ukrainian Institute of Arts and Sciences**(Bucha, Kyiv region, Ukraine) szpakdenys@gmail.com***Larysa EVDOKIMOVA,***orcid.org/0000-0002-7075-9114**Lecturer at the Department of Germanic Philology**Ukrainian Institute of Arts and Sciences**(Bucha, Kyiv region, Ukraine) loraine@ukr.net***Nataliia KRASNOVYD,***orcid.org/0000-0002-1953-0656**IV year student of the Faculty of Humanities**Ukrainian Institute of Arts and Sciences**(Bucha, Kyiv region, Ukraine) n.krsnvd@gmail.com*

A BOOK IS NOT A NECESSARY PAST OR A MODERN METHOD OF INTELLECTUAL IMPLEMENTATION OF PERSON'S KNOWLEDGE

The relevance of the study lies in the fact that the importance of a book for personal development is a rather important issue in the era of digitalization and simplification of information. At first glance, it may seem to contemporaries that paper books have been completely replaced by electronic technologies, but research results indicate that this is still a relevant and indispensable means of intellectually replenishing human knowledge. The study analyzed the role of books in the modern world in comparison with electronic sources of information. The influence of reading books on the development of thinking, imagination and the emotional sphere of a person has been established. The study was carried out on the basis of three areas: the intensity of reading printed books, the relevance of books as an intellectual addition to a person's knowledge, reading and non-reading people. As a result, it was found that books contribute to human growth as an individual and remain an important source of knowledge, which has many advantages over electronic sources of information, including the possibility of in-depth analysis of material, the development of imagination and critical thinking. It has been stated that reading books has a positive effect on a person's emotional state, helps relieve stress and improves mood. There are effective approaches that can help solve this problem: using audiobooks and electronic devices, creating reading clubs and using various motivational techniques can help increase interest in reading books. The book remains the most important source of knowledge and intellectual replenishment of human knowledge. During the study, a comparative table was built and it was determined that people who read are more intellectually developed, analyze the material more deeply, have better imagination and critical thinking. To confirm the data of existing studies on the audience's attitude to reading books, our own antecedent study was conducted among respondents of different age ranges. Its results indicate a general understanding of the importance and necessity of reading, but still demonstrate the indifference of some respondents to this process.

Key words: *reading books, intellectual development, relevance of reading books in Ukraine, paper or electronic media.*

Постановка проблеми. Починаючи з XV століття, книги стали провідним засобом передачі та збереження інформації, а також головним посібником у навчанні. З початком цифрової революції книга почала здавати свої позиції. Згідно з дослідженнями, проведеними Ukrainian Reading and Publishing Data 2018, 30,5% опитаних ніколи не проводять вільний час за читанням книг, а щодня читають лише 10,5% респондентів (Читання серед інших типів дозвілля, 2018).

Дані іншого дослідження, проведеного цим же виданням вказують на те, що 35,5% та 64,6% взагалі не читають друкованих та електронних книг відповідно. Незважаючи на здавалося б згасаю-

чий інтерес до читання, воно залишається одним з кращих способів засвоєння інформації та самонавчання. Один із найзаможніших людей у світі Б. Гейтс в інтерв'ю з К. Росман із New York Times заявив, що читає близько 50 книг на рік, а ще він сказав: «Але читання, як і раніше, є основним способом, за допомогою якого я дізнаюся щось нове та перевіряю своє розуміння» (Rosman, 2016). Іншими словами, він стверджує, що читання відіграло головну роль у його навчанні та відповідно лягло в основу його стану. Саме тому, дослідження заявленої проблематики може бути корисним у справі популяризації книг та читання, зокрема, серед молоді. Поширення моди на читання могло

б суттєво вплинути на культурний та економічний розвиток суспільства.

Огляд актуальних публікацій. Загалом українські вчені схвально відгукуються про необхідність читання книжок та користь для особистості від цього процесу. Наприклад, О. Антоник та Н. Жмовка зауважують, що «пропаганда книги і читання серед учнів повинні мати певний суспільний пріоритет, зокрема у книгознавчо-педагогічному контексті» (Антоник, Жмовка, 2008). Це вказує на те, що питання популяризації книги для дітей та молоді повинно розроблятися та вдосконалюватися, адже від цього у тому числі залежить інтелектуальний потенціал нації. Натомість Л. Шендерівська, О. Гук та Г. Мохонько звертають увагу на важливість «трансформації бізнес-моделей видавництва в умовах війни та пандемії» (Шендерівська Л., Гук О., Мохонько). Ця проблематика актуалізувалась ще в довоєнних умовах, коли дистанційне навчання та дозвілля стало буденністю для всього світу. З огляду на це інтенсифікувалась й увага до потенціалу розвитку попиту на книжкову продукцію в умовах пандемії. У нинішніх умовах російсько-української війни звичайні книги залишаються доступним дозвіллями, зокрема в умовах відключень електроенергії. О. Каракоз порівнюючи «традиційну та електронну книги через призму проблеми популяризації книги і читання» звертає увагу на те, що «суспільство має налаштуватися на синтез традиційного і новітнього способів і форм поширення текстової комунікації» (Каракоз, 2019). Отже залежно від адаптивності до сприйняття текстової інформації різного форматування варто звертати увагу на необхідність читання паперових або електронних примірників книжок. Тим часом, зарубжні науковці підіймають інші аспекти заявленої проблематики. Наприклад, D. Dickinson та J. Griffith звертають увагу на те, що «читання книг суттєво сприяє розвитку мови в усьому світі» (Dickinson et al, 2012). Це є ще одним чинником користі книжкової продукції як такої. Також Van Kleesck A., Stahl S. та Bauer E. у книжці про читання книжок дітям наголошують на тому, що батьки та вчителі таким чином подаючи інформацію дітям сприяють розвитку їхнього зацікавлення книгами, формують певну статусність книги, як авторитета, джерела інформації (Van Kleesck, Stahl, Bauer, 2003). Отже, проблематика необхідності читання книг та популяризації є актуальною з огляду на матеріали наведених праць. Однак, в переліку заявленої бібліографії не дається загальна характеристика сучасного стану питання. Саме тому, **метою дослідження** є

визначення особливостей та пошук нових обґрунтувань актуалізації книги в сьогоденні.

Основні результати дослідження. Згідно з даними дослідження Ukrainian Reading and Publishing Data, що проводилося у 2018 р., тепер «найчастіше респонденти віддають перевагу читанню соціальних мереж та Інтернет-ЗМІ, блогів, форумів (відповідно 34% і 27% читають їх щодня)» (Інтенсивність читання, 2018). «Друковані книжки щодня читають лише 8%, кілька разів на тиждень – 16%, електронні чи аудіокнижки – відповідно 4% і 11%. Ніколи не читають друкованих книжок 36% респондентів, ніколи не читають (не слухають) електронних чи аудіокнижок 65% опитаних» (Інтенсивність читання, 2018). Жителі великих міст (понад 100 тис. жителів) читають книги частіше, ніж жителі малих і середніх міст і сільської місцевості. Найбільше книжок читають працівники освіти, науки, охорони здоров'я, культури, ЗМІ (40% читають хоча б кілька разів на тиждень), а також працівники органів державного управління, правоохоронних органів, суду, збройних сил (30%) та безробітні (31%). Не дивно, що серед груп за соціальним статусом найчастіше читають книжки студенти, хоча 11% з них взагалі не читають, а 20% читають книжки лише кілька разів на рік (Як часто ви читаєте, 2018). Насамперед, одним із факторів, які впливають на частоту читання книг, є рівень освіти: чим вище освітній рівень, тим частіше респонденти читають. Крім того, інтенсивність та бажання читати книги можуть залежати від виховання. Якщо діти бачили, як їх батьки читають, це може вплинути на їхній інтерес та становлення як особистості. «Лише 28% тих респондентів, які ніколи не читали книжок, відповідають, що їм в дитинстві батьки не читали книжок» (Причини відмови від читання, 2018).

Дослідженням питання актуальності книги в епоху постмодернізму займалося низка вчених, і у своїй більшості вони сходяться у висновках. За винятком деяких деталей, загальна думка їх висновків полягає в тому, що книга займає провідну роль в освітньому процесі людини. Незважаючи на всі дослідження та заяви відомих людей, не можна відкидати той факт, що книга «здає» свої позиції в житті людини. Час, що приділяється людьми на читання, невблаганно скорочується і замінюється медіа продукцією. В контексті соціокультурних змін, що відбуваються в сучасному суспільстві, трансформуються його характер, зміст і функції. Незважаючи на таке «м'яке» твердження, ситуація з читанням серед молоді дуже плачевна, як зазначає В. Макарова,

«ми надто довіряємо Інтернету, у нас модно посилатися на Вікіпедію, в якій дається неперевершена інформація» (Маркова, 2011). У двадцять першому столітті потік інформації настільки великий, що перевіряти всі отримані дані просто неможливо, а пошук фактажу з допомогою друкованих джерел відповідає вимогам швидкості в цифрову епоху. Враховуючи сучасні реалії, книга навряд чи поверне свою популярність, проте її важливість у двадцять першому столітті не втратила своєї актуальності, адже написані слова не мають обмежень у запропонованій інформації, на відміну від медіа-ресурсів. І тут, істинно твердження Ж.В. Пономарьової в одній із своїх робіт: «Читання – творча діяльність суб'єкта – читача, який освоює твір, продукт творчої праці іншого суб'єкта – автора, творця даного твору. Вищим ступенем творчого читання стає діалог читача з письменником» (Пономарьова, 2019).

Якщо розглядати динаміку читання за типами книжок, то частка читачів друкованих видань за період 2014–2020 рр. зросла із 48% до 65%, частка читачів електронних книжок – з 11% до 54. Загалом, серед усіх прочитаних книжок друковані тепер склали 53%, електронні – 47%. Компанія Info Sapiens порівнювала отримані дані із показниками 2014 року. Частка покупців книжок у 2020 році збільшилася аж удвічі: з 31% до 62%. Зокрема, частка покупців друкованих книжок зросла з 30% до 59%, частка покупців електронних – з 3% до 51% (Нове дослідження, 2020). Дослідження 2020 року було проведене на базі видання Info Sapiens. Під час дослідження було опитано 1000 осіб, віком від 16 років, але, для співставності даних із 2014 роком, була виділена підвбірка у 751 респондент у віці 16–59 років. Вибірка репрезентативна за статтю та віком, враховує міське та сільське населення й розмір населеного пункту. Таким чином, ґрунтуючись на вже проведених дослідженнях, ми можемо дійти висновку, що книга важлива й актуальна і в двадцять першому столітті, хоч і втрачає свою популярність в умовах технологічного та інформаційного прогресу. Отже, ґрунтуючись на вже проведених дослідженнях, ми можемо дійти висновку, що книга важлива й актуальна і в двадцять першому столітті, хоч і втрачає свою популярність в умовах технологічного та інформаційного прогресу. Читання книг все ще залишається актуальним для багатьох людей, хоч і замінюється електронними виданнями та медіа. Результати трохи парадоксальні, адже практично всі погодилися з тим, що читання є важливим для розвитку, але регулярно читає менше половини опитаних.

У щоденно читаючих людей є багато переваг у порівнянні з тими, хто цього не робить. Читання є важливим засобом розвитку і підтримки когнітивних та емоційних функцій мозку, а також засобом покращення загального самопочуття та зниження стресу. Дослідження показують, що люди, які читають щодня, мають кращу концентрацію та увагу, підвищену креативність та емпатію (Водолажко, б.д.). Крім того, регулярне читання сприяє підвищенню словникового запасу та розширенню культурного світогляду. Такі люди покращують своє здоров'я. Читання допомагає знижувати рівень стресу, депресії та тривоги, а також покращувати якість сну. Крім того, воно може стати суттєвим джерелом знань та навичок в різних галузях, таких як бізнес, наука, технології, мистецтво та інше. Таким чином, люди, які читають щодня, мають численні переваги, які можуть сприяти їхньому розвитку та благополуччю. Можна виділити кілька загальних рис, які характеризують цю групу людей. По-перше, люди, які майже не читають, можуть мати менше можливостей для самореалізації. Воно дає можливість генерувати нові ідеї, розвивати критичне мислення, що може допомогти в професійному зростанні. По-друге, ця група людей має менше інформації про світ. Читання дає можливість ознайомлюватися з різними культурами та поглядами, збагачувати свої знання про історію, науку, мистецтво та інші галузі. Читання дає можливість розвивати емоційну та інтелектуальну складові особистості, допомагає зрозуміти свої власні почуття та емоції, що дозволяє пізнати себе та світ в цілому. Звичайно, не можна так говорити про всіх людей, які входять в цю категорію. Є люди, які успішно розвиваються та реалізують себе, незважаючи на те, що не віддають багато часу читанню книг. Але моя позиція така – це є корисним та важливим елементом в житті людей, (див. табл. 1).

Отже, виходячи з проведеного аналізу (таблиця 1), можемо констатувати наступне: читати книги важливо. Це не обов'язково робити кожен день, так як не у всіх для цього достатньо часу. Але читати варто. Ми можемо спостерігати різницю у багатьох властивостях та характеристиках між цими двома групами людей. Взагалі, регулярне читання може мати позитивний вплив на життя людини, а тому важливо підтримувати культуру читання, писати нові книги, щоб вони були доступними для всіх. Саме в книжках деякі теми, такі як історія чи філософія, завжди можуть бути актуальними та дати цінні знання. Інші, такі як технологія чи наука, можуть швидко застаріти в міру того, що з'являються нові відкриття.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз двох типів людей: щоденно читаючих та тих, хто майже не читає

№	Факти про людей, які щоденно читають	Факти про людей, які майже не читають
1	Розвиток мозку: мають зазвичай більший розвиток мозку, більше кількості зв'язків між нейронами, що дозволяє їм швидше та ефективніше опрацювати інформацію	Розвиток мозку: можуть мати менший розвиток мозку та кількість зв'язків між нейронами.
2	Креативність: більш креативні та мають широкий спектр ідей, оскільки читання допомагає їм розвивати своє уявлення та втілювати нові ідеї в життя.	Креативність: зазвичай менш креативні та можуть мати обмежену кількість ідей.
3	Мовні навички: мають кращі мовні навички, оскільки читання допомагає їм розвивати свою мову, розуміти граматику та синтаксис.	Мовні навички: можуть мати менші мовні навички та бути не дуже впевненими у своїй мові.
4	Емпатія: мають більшу емпатію та розуміння для інших, оскільки читання допомагає їм побачити світ з різних перспектив та відчувати емоції інших.	Емпатія: можуть мати меншу емпатію та не розуміти думки та почуття інших людей.

Спілкуючись з різними людьми можна дізнатись те, що велика кількість з них любить друковані книги, але є відсоток тих, хто надає перевагу електронним. Якщо дивитись на актуальність книг з позиції студентки, то можна впевнено сказати, що книги є актуальними. Особливо, для написання різних наукових статей, досліджень, рефератів, курсових та ін. Тому, що навіть зараз, в епоху розвитку інтернету, штучних інтелектів, залишається певна кількість інформації, яка є тільки в книгах. Вони можуть допомогти написати якісні та справді цікаві матеріали.

У процесі дослідження було проведено власне анкетування для збору інформації про те, скільки часу приділяють читанню та яких саме книг, люди трьох вікових категорій. До першої групи належать люди віком від 17 до 21 року, до другої – від 22 до 35 років, до третьої – від 36 до 50 років. Дослідження проводилося серед членів церкви Адвентистів сьомого дня (АСД) та студентів Українського адвентистського центру вищої освіти (УАЦВО). Також було використано метод системного аналізу та логічний метод, за допомогою яких вдалося проаналізувати результати опитування та зробити висновок щодо популярності та актуальності книг серед опитаних.

В результаті анкетування було опитано 33 респонденти. З них: 45,5% (15 осіб) читають книги щодня, а 6,1% (2 особи) взагалі не цікавляться читанням. Менше половини респондентів віддають перевагу книгам в електронному вигляді, 39,4% (13 осіб). У той час «переважно друковані» обрали 27,3% (9 осіб), а 21,2% (7 осіб) читають лише друковані видання. На питання про актуальність друкованих книг, однакову кількість опитаних 39,4% (13 осіб) відзначили варіанти «актуальні як ніколи» та «актуальні, але не настільки як раніше», але 18,2% (6 осіб) вважають, що згодом друковані книги перестануть бути актуальними.

Напевне в багатьох людей був період, коли вона не хотіла читати, тому що нудно, немає часу, сил та бажання. Таке буває, але це можна виправити. Варто створити атмосферу, яка вам сподобається. Ту, яку ми часто бачимо в фільмах та серіалах, але не до кінця усвідомлюємо наскільки круто це можна втілити в своє життя. Для початку потрібно вибрати книгу, реально цікаву саме для вас, а не просто ту, що зараз популярна і яку рекламують блогери. Варто витратити час, почитати відгуки про книгу, рецензії та знайти ту, яка вас заціпить. Після першого етапу потрібно знайти місце, де буде спокійно та зручно. Де немає людей (якщо це відволікає), де комфортні умови саме для вас. Зробити чайок, взяти ковдру, книгу, зручно сісти. Ще було б добре відкрити вікно, щоб потрапляло свіже повітря і ваш мозок міг добре уявляти те, про що розповідається в книзі. Вам можуть подобатись певні думки, які висвітлені в ній, але для

жають, що згодом друковані книги перестануть бути актуальними.

Найбільш категоричними були дані відповідей на питання корисності читання для інтелектуального збагачення і розвитку. З усіх учасників опитування 90,9% (30 осіб) повністю згодні з цим твердженням та вважають читання одним із найважливіших аспектів особистого розвитку та освіти. І лише 9,1% (3 особи) частково погодилися із цим твердженням, тобто мали деякі особисті доповнення до нього, але загалом воно не суперечить їх думці. На основі проведеного опитування можна зробити такі висновки: читання книг все ще залишається актуальним для багатьох людей, хоч і замінюється електронними виданнями та медіа. Результати трохи парадоксальні, адже практично всі погодилися з тим, що читання є важливим для розвитку, але регулярно читає менше половини опитаних.

В результаті анкетування було опитано 33 респонденти. З них: 45,5% (15 осіб) читають книги щодня, а 6,1% (2 особи) взагалі не цікавляться читанням. Менше половини респондентів віддають перевагу книгам в електронному вигляді, 39,4% (13 осіб). У той час «переважно друковані» обрали 27,3% (9 осіб), а 21,2% (7 осіб) читають лише друковані видання. На питання про актуальність друкованих книг, однакову кількість опитаних 39,4% (13 осіб) відзначили варіанти «актуальні як ніколи» та «актуальні, але не настільки як раніше», але 18,2% (6 осіб) вважають, що згодом друковані книги перестануть бути актуальними.

того, щоб їх позначати та не псувати книгу можна купити прозорі стікери. Клеїти їх на ті речення, які вам сподобались, а потім сміливо виділяти їх маркером. Для кращого запам'ятовування того, що прочитали ви можете поділитися з кимось цією інформацією. Якщо виконати всі ці пункти, то я впевнено можу сказати, що читання книги для вас стане певним видом відпочинку та розваги одночасно. Ви закохаетесь у нього та будете отримувати насолоду від нових знань. Також потрібно забувати про інші методи, такі як: використання аудіокниг, читацькі клуби та ін.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене можна зазначити, що в ході дослідження були відібрані необхідні для аналізу матеріали, а саме за напрямками: «Інтенсивність читання друкованих книжок», «Час, що виділяється на читання та обставини, за яких читають книжки», «Українці читають книжки (дослідження 2020 року)» тощо. На основі цієї та іншої інформації було визначено, що в сучасних реаліях, книга навряд чи поверне свою популярність, проте її важливість у двадцять першому столітті не втратила своєї актуальності. Зазначаємо, що згідно з даними наведених досліджень частка покупців книжок, порівнюючи з 2014 роком, у 2020 році збіль-

шилася аж удвічі. Моніторинг життя щоденно читаючих людей показав, що вони мають кращу концентрацію, підвищену креативність та емпатію. Провівши аналіз життя людей, які майже не читають можна сказати, що вони мають менше можливостей для самореалізації та отримують менше інформації про навколишній світ. Беручи до уваги наскрізне питання дослідження – книга це непотрібне минуле, чи сучасний спосіб інтелектуального поповнення знань людини? Можна підтвердити думку щодо важливості книг у сучасному світі. Результати проведеного опитування хоч і не є репрезентативними з огляду на обмеженість вибірки, проте вони вказують на деякі тенденції, які вже проглядалися у дослідженнях попередніх років. Парадоксальним є те, що практично всі респонденти погодилися з тим, що читання є важливим для розвитку, але регулярно читає менше половини опитаних. Методика «Занурення в книгу» це поради, які допоможуть вам полюбити читати та навчитись це робити не тільки з користю для себе, але і для інших. Читання книг має переважно позитивний вплив на людей, оскільки це допомагає збільшувати словниковий запас, розвиватись, генерувати ідеї, та багато іншого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоник О., Жмовка Н. Пропаганда книги і читання серед учнів як суспільний пріоритет: книгознавчо-педагогічний контекст. *Поліграфія і видавнича справа*. №1 (47). 2008. С. 80–90.
2. Шендерівська Л., Гук О., Мохонько Г. Трансформація бізнес-моделей видавництва в умовах війни та пандемії. *Економічний простір*. 2022. № 179. С. 79–85.
3. Каракоз О. Традиційна та електронна книги через призму проблеми популяризації книги і читання. *Питання культурології. Збірник наукових праць*. 2019. № 35. 242 с.
4. How Reading Books Fosters Language Development around the World / D. Dickinson et al. *Child Development Research*. 2012. URL: <https://doi.org/10.1155/2012/602807>.
5. Van Kleeck A., Stahl S., Bauer E. On Reading Books to Children: Parents and Teachers. Mahwah New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2003. 158 p.
6. Читання в Україні: Читання серед інших типів дозвілля. *Ukrainian Reading and Publishing Data*. 2018. URL: <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/#top-scroll>. (дата перегляду 02.08.23).
7. Rosman K. Bill Gates on Books and Blogging. *The New York Times*. 2016. URL: <https://www.nytimes.com/2016/01/04/fashion/bill-gates-gates-notes-books.html> (дата перегляду 02.08.23).
8. Читання в Україні: Інтенсивність читання друкованих книжок. *Ukrainian Reading and Publishing Data*. 2018. URL: <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/#top-scroll> (дата перегляду 02.08.23).
9. Читання в Україні: Як часто ви читаєте. *Ukrainian Reading and Publishing Data*, 2018. URL: <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/#top-scroll> (дата перегляду 02.08.23).
10. Читання в Україні: Причини відмови від читання та придбання книг. *Ukrainian Reading and Publishing Data*. 2018. URL: <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/#top-scroll> (дата перегляду 02.08.23).
11. Маркова В. Прогноз щодо майбутнього книги. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2011. № 32. С. 207–215.
12. Пономарьова Ж. Сучасні проблеми освіти та виховання молоді: культура читання. *Матеріали 66-ї наукової конференції. Секція соціально-гуманітарних наук*. 2019. С. 132.
13. 72% українців читають книжки – нове дослідження. *Info Sapiens*, 2020. URL: <https://chytomo.com/v-ukraini-riven-chytannia-zris-do-72-doslidzhennia-info-sapiens/> (дата перегляду 02.08.23).
14. Водолажко Л. Важливість читання книг для покращення пам'яті та здоров'я мозку. *Освітній портал Урок UA*. URL: <https://urok-ua.com/vazhlyvist-chytannya-knyg-dlya-pokrashennya-pam-yati-ta-zdorov-ya-mozku/> (дата перегляду 02.08.23).

REFERENCES

1. Antonyk, O., & Zhmovka, N. (2008). Propahanda knyhy i chytannia sered uchniv yak suspilnyi priorytet: knyhoznavchopedahohichnyi kontekst [Promotion of books and reading among students as a social priority: bibliographic and pedagogical context]. *Polihrafiia i vydavnycha sprava*, (1 (47)), 80–90. [in Ukrainian].
2. Shenderivska, L., Huk, O., & Mokhonko, H. (2022). Transformatsiia biznes-modelei vydavnytstv v umovakh viiny ta pandemii [Transformation of business models of publishing houses in the conditions of war and pandemic]. *Ekonomichnyi prostir*, (179), 79–85. [in Ukrainian].
3. Karakoz, O. (2019). Tradytiina ta elektronna knyhy cherez pryzmu problemy populiaryzatsii knyhy i chytannia [Traditional and e-books through the prism of the problem of popularization of books and reading]. *Pytannia kulturolohii. Zbirnyk naukovykh prats*, (35). [in Ukrainian].
4. Dickinson, D., Griffith, J., Golinkoff, R., & Hirsh-Pasek, K. (2012). How Reading Books Fosters Language Development around the World. *Child Development Research*. <https://doi.org/10.1155/2012/602807>
5. Van Kleeck, A., Stahl, S., & Bauer, E. (2003). *On Reading Books to Children: Parents and Teachers*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
6. Chytannia v Ukraini: Chytannia sered inshykh typiv dozvillia [Reading in Ukraine: Reading among other types of leisure]. (2018). *Ukrainian Reading and Publishing Data*. <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/#top-scroll> [in Ukrainian].
7. Rosman, K. (2016). Bill Gates on Books and Blogging. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2016/01/04/fashion/bill-gates-gates-notes-books.html>
8. Chytannia v Ukraini: Intensyvni chytannia drukovanykh knyzhok [Reading in Ukraine: Intensity of reading printed books]. (2018). *Ukrainian Reading and Publishing Data*. <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/#top-scroll> [in Ukrainian].
9. Chytannia v Ukraini: Yak chasto vy chytaiete [Reading in Ukraine: How often do you read]. (2018). *Ukrainian Reading and Publishing Data*. <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/#top-scroll>. [in Ukrainian].
10. Chytannia v Ukraini: Prychyny vidmovy vid chytannia ta prydbannia knyh [Reading in Ukraine: Reasons for refusing to read and buy books]. (2018). *Ukrainian Reading and Publishing Data*. <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/#top-scroll>.
11. Markova, V. (2011). Prohnoz shchodo maibutnoho knyhy [Forecast for the future of the book]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, (32), 207–215. [in Ukrainian].
12. Ponomarova, Zh. (2019). Suchasni problemy osvity ta vykhovannia molodi: kultura chytannia [Modern problems of education and upbringing of youth: culture of reading]. U *Materialy 66-yi naukovoï konferentsii. Sektsiia sotsialno-humanitarnykh nauk* (s. 132). [in Ukrainian].
13. 72% ukraintsiiv chytaiut knyzhky – nove doslidzhennia [72% of Ukrainians read books – a new study]. (2020). *Info Sapiens*, <https://chytomo.com/v-ukraini-riven-chytannia-zris-do-72-doslidzhennia-info-sapiens/>. [in Ukrainian].
14. Vodolazhko L. (n. d.) Vazhlyvist chytannia knyh dlia pokrashchennia pamiaty ta zdorovia mozku [The importance of reading books to improve memory and brain health]. *Osvitnii portal Urok UA*. <https://urok-ua.com/vazhlyvist-chytannya-knyg-dlya-pokrashchennya-pam-yati-ta-zdorov-ya-mozku/>. [in Ukrainian].